

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המינהל הפדגוגי
 השרות פסיכולוגי ייעוצי
 אגף לקויות למידה והפרעות קשב

אגרת להורים

הורות מלווה בהתלבטות מתמדת לגבי הלווי והתמיכה המתאימים לילדים בלמידתם. הורים לתלמידים בעלי לקויות למידה עסוקים בכך שבעתיים. קיומו של קשר רציף בין הבית לצוות החינוכי בבית הספר משרה ביטחון על התלמיד ומהווה תשתית טובה לתכנון ההתערבויות שמתאימות לו. בשורות הבאות אנו מבקשים ליידע את ההורים במספר נושאים הקשורים לסוגיית ההתאמות בבחינות בגרות לתלמידים בעלי לקויות למידה ומקווים להגביר בכך את שיתוף הפעולה בין בית הספר וההורים.

סוגיית הפניה לאבחון

עם הכניסה לחטיבה העליונה הורים רבים עסוקים בשאלת נחיצות האבחון עבור ילדם. אצל רובם התלבטות זו קשורה קשר הדוק לזכאות להתאמות בבחינות בגרות. האבחון הנו אחד המסמכים החשובים להבנת תפקודו של התלמיד ולבדיקת זכאותו להתאמות למיניהן, אך באופן מוטעה השתרשה התפיסה כי המצאת האבחון וההתאמות לבחינות המפורטת בו - מחייבת באופן חד משמעי את בית הספר, הן באשר לביצוע ההמלצות במהלך השוטף של הלימודים והן באשר להגשת הבקשה להתאמות בבחינות לוועדת התאמות מחוזית. מסיבה זו חלק מההורים מתאכזבים כאשר מתברר כי על אף קיומו של האבחון, הבקשה להתאמות בבחינות בגרות לא אושרה. מהניסיון שהצטבר במשך שנים אנו יכולים לומר בוודאות שחלק לא מבוטל מהאבחונים נעשה ללא צורך, מתוך הציפייה המוטעית לאישורן של התאמות בבחינות. הגשת הבקשה לוועדת התאמה נעשית לאחר דיון מקיף בבית הספר, והמצאת האבחון הנו אחד המרכיבים בקבלת ההחלטה – אך לא הבלעדי.

בהמשך מודגמים מצבים בהם יש מקום וחשיבות לפנות לאבחון מקצועי.

- כאשר להורה יש תחושה ברורה שקיים פער משמעותי בין יכולתו של הילד לבין הישגיו
- כאשר קיים פער בין מידת ההשקעה לבין ההישגים
- כאשר קיימים קשיים מתמשכים למרות קבלת סיוע קבוע
- כאשר קיימת הימנעות קבועה מלמידה ומהכנת שיעורי בית

האבחון המקצועי נועד לבדוק את מהות קשייו של התלמיד ולקבוע אם אלה נובעים מליקויי למידה או מקשיים אחרים כמו דפוסי למידה לא מתאימים, קשיים רגשיים, יכולת נמוכה ועוד, כמו גם לעמוד על יכולות הפיזיו שלו, חוזקותיו וכישוריו. הצוות החינוכי של בית הספר הנו גורם ראשון במעלה הן לגבי היוועצות בשאלת נחיצות הפניה לאבחון והן לגבי סוג האבחון המתאים, זאת משום שהמורים רואים תפקודו של התלמיד בהקשר רחב יותר של דרישות ומטלות, התואמות את הגיל ואת המסגרת הלימודית

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
השרות פסיכולוגי ייעוצי
אגף לקויות למידה והפרעות קשב

בה הוא לומד. ההפניה לאבחון הנה צעד הנעשה, בדרך כלל, לאחר שנוסו התערבויות חינוכיות קודמות ולא כהמלצה ראשונית לפעולה.

לאחר שמתקבלת החלטה על נחיצותו של אבחון, ההורה הפונה יסב את תשומת ליבו של המאבחן ל"דף מידע למאבחנים" המפרט את דרישות האבחון (נספח 6, בנהלים המופצים לבתי ספר www.education.gov.il/shefi).

על מנת למנוע פגיעה הנובעת מאי תקינותו של האבחון, חשוב כי חוות הדעת שתתקבל תהיה בהלימה להנחיות המפורטות בנספח זה, ולסיבת הפניה לאבחון.

אחרי האבחון

תרומתו המיוחדת של האבחון בכך שהוא מספק תמונה מפורטת ומוסברת אודות תפקודו של התלמיד במטלות שונות ובכך מאפשר לכל השותפים – הורים, מורים והתלמיד עצמו - לתכנן את דרכי ההתערבות המתאימות ביותר עבור התלמיד, כדי להוציא את המיטב ממנו. הפסוק ממשלי "חנוך לנער על פי דרכו..." (משלי כ"ב, ו') מכוון לכך: אם נצליח לראות את תכונותיו ונטיותיו הייחודיות של הילד, ואם נוכל לסייע לו בכיוון שנטיות אלה מסמנות, גם אם לעיתים קשה לו - נבטיח את רווחתו הנפשית ואת עצמאותו כבוגר.

בהמשך לכך,

אנחנו מבקשים להביא לתשומת לבם של ההורים כי בניגוד לדעה הרווחת ריבוי של התאמות טומן בחובו גם נזקים לא מבוטלים. מחקרים בחקר התפתחות המח מבהירים בצורה חד משמעית כי לצורך הבשלה והתפתחות תהליכים קוגניטיביים-אינטלקטואליים ואף רגשיים, המח זקוק לתרגול ולהתנסות במטלות שמותאמות לדרישות הגיל. היקף נרחב של התאמות בדרכי היבחנות, "פטור" ו"הנחות" מוגזמות מדגישים את חולשתו של התלמיד, פוגעים בבניית התפיסה העצמית שלו ומונעים ממנו הזדמנות לפיתוח הרגלי למידה וכישורי חשיבה שמזמנת שגרת הלמידה בבית הספר. חשוב לציין כי נוכחות בלבד והשתתפות פאסיבית בשיעורים, שאינן מלווה בתרגול ובהתנסות – תורמות ללמידה מעט מאוד.

מסיבה זו, גם כאשר אושרו לתלמיד התאמות בבחינות – התלמיד אינו פטור מלמידה, ממבחנים הנערכים בבית הספר ומהשתתפות מלאה במטלות הלימודיות של הכיתה. כל זאת כדי להבטיח את ההתנסות השוטפת שהיא תנאי הכרחי ללמידה, לפיתוח ולרכישה של מיומנויות.

עקרונות לדיון בבקשות להתאמות לבחינות בגרות

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
השרות פסיכולוגי ייעוצי
אגף לקווית למידה והפרעות קשב

הדיון בבקשה להתאמה הוא רב ממדי: הוא מחייב לבחון בו זמנית את צורכי התלמיד לקוי הלמידה, אך בו בזמן לשמור על עקרון השוויון, באופן שלא ייתן לתלמיד לקוי למידה המקבל התאמות יתרון משמעותי על פני תלמידים אחרים. בדיון על כל אחת מהבקשות יש לקחת בחשבון את שני הגורמים ההלו כמו גם את הצורך לא לפגוע ברמתן של בחינות הבגרות והסטנדרט שהן משקפות. לכן, התאמות ברמה 3 נשקלות רק כאשר ניתן להוכיח כי רמת הידע וההבנה של התלמיד תואמים את הנדרש בבחינות בגרות ורק כאשר הצורך בהתאמות נובע מקיומם של ליקויים הקשורים בהפקת הידע שהתלמיד רכש, ולא ללקויים הקשורים בלמידה עצמה (בשלבי הקלט, העיבוד והארגון של המידע). בהקשר זה חשוב להדגיש כי התאמה של היבחנות בעל פה אוסרת על התערבויות מתווכות מכל סוג, כולל איסור על הסבר שאלות המבחן.

על מנת להגיש בקשה לוועדת התאמות מחוזית מקיים צוות בית הספר דיון מקדים בו נקבע באיזו מידה התלמיד זקוק להתאמות על מנת לבטא את הידע שרכש ואלו התאמות יסייעו לו. ההתאמות שניתן לשקול הן ברמות 1,2 (דוגמת תוספת זמן, הקראה) - הסמכות לאישורן של התאמות אלה היא בידי הצוות המקצועי של בית הספר - והתאמות ברמה 3 (דוגמת מבחן מותאם, בחינה בעל פה) - הסמכות לאישורן היא ועדת התאמות מחוזית. ההקפדה הנדרשת בדיון בהתאמות ברמה 3 נובעת מפגיעתן האפשרית של התאמות אלה בסטנדרט בחינת הבגרות ובעקרון השוויון של כלל התלמידים הנבחנים בבחינות בגרות, ולכן הן נדונות בוועדת התאמות מחוזית.

פירוט ההתאמות באתר שפ"י, חוזרי מנכ"ל www.education.gov.il/shefi

בית הספר נדרש לקבוע האם קיימים פערים משמעותיים בהישגי התלמיד שנובעים מאופן ההיבחנות ולא מקשיים אחרים בלמידה, והאם פערים אלה נמשכים לאורך זמן על אף הסיוע שהתלמיד קיבל. בשלב ראשון נבדקת יעילותן של התאמות ברמות 1,2. רק כאשר המידע המצטבר בדיון מצביע על כך שהתאמות ברמות 1,2 אינן יעילות דיין וכי קיים פער משמעותי בהישגיו של התלמיד כאשר הוא נבחן בהתאמות ברמה 3, וכי פער זה נובע מאופן הבעת הידע – רק אז ניתן לשקול הגשת הבקשה לוועדת התאמות מחוזית.

כאשר התשובה היא חיובית ובתנאי שרמת הידע וההבנה של התלמיד הנם ברמה בגרותית – ניתן להפנות את הבקשה לוועדת התאמות מחוזית.

עבור תלמיד לקוי למידה החסר את הידע הנדרש לצורך היבחנות בבחינות הבגרות, ניתן לשקול התאמות ברמות 1, 2, ואת ההפניה לוועדת התאמות מחוזית (התאמות ברמה 3) לדחות עד השלמת הידע החסר.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
השרות פסיכולוגי ייעוצי
אגף לקויות למידה והפרעות קשב

בעת דיון בבקשה להתאמה בית ספר מסתמך על מידע רב הכולל דיווחי מורים, עבודות התלמיד, תפקודו התלמידאי והשקעתו של התלמיד, הסיוע שקיבל ויכולות הפיזיו שהתלמיד פיתח וכן את חוות דעת המאבחן, ממצאי האבחון והמלצות המאבחן.
אנחנו חוזרים על כך שעצם עריכת האבחון והכללת המלצות בנושא ההתאמות בחוות הדעת של המאבחן אינם מבטיחים אישור ההתאמות על ידי הגורמים המוסמכים, וזאת גם כאשר קשייו של התלמיד נובעים בעיקר מלקויות למידה.

תהליך הגשת הבקשה

ועדות ההתאמה המחוזיות הדנות בבקשות להתאמה מתקיימות בלוח זמנים מוגבל בשל הצורך לסיים את הדיון בבקשות לפני תחילתן של הבחינות ולהשאיר מספיק זמן לאפשרות של הגשת ערר. מסיבה זו גם בתי ספר נדרשים לעמוד בלוח זמנים קפדני ביותר.
בקשות שאינן מוגשות בזמן או שאינן כוללות את כל המסמכים הנדרשים – אינן נדונות, וניתן להגישן לאחר השלמת החסר למועד הדיונים הבא.
הורים אינם יכולים לפנות בצורה ישירה לוועדת התאמות מחוזית, אלא דרך בית הספר. עם סיום הדיונים, ועדת התאמות מחוזית שולחת את תשובותיה לבית הספר. בית ספר מתבקש לתת להורים עותק של תשובת הוועדה.
במקרים בהם הבקשה נדחית, ניתן לשקול את הצורך בהגשת ערר על החלטת הוועדה המחוזית. גם הפניה לערר הנה באמצעות בית הספר. המועד האחרון להגשת בקשת ערר מצוין על גבי התשובה שנשלחת מוועדת התאמות מחוזית לבית הספר.

אחריות בית הספר ואחריות ההורים והתלמיד

בשל לוח הזמנים הצפוף והיקף המסמכים הנדרשים לצורך דיון בהתאמות, יש חשיבות רבה לשיתוף פעולה הדוק בין ההורים ובית הספר וחלוקת אחריות, תוך שמירה על לוח זמנים קפדני.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
השרות פסיכולוגי ייעוצי
אגף לקויות למידה והפרעות קשב

באחריות בית הספר

המסמכים שבית ספר נדרש להגיש לוועדת התאמות מחוזית כוללים עבודות ומבחנים של התלמיד (עם ובלי התאמות, כשהם מלווים בהערות המורים) וכן דיווחים מפורטים ומלאים של המורים במקצועות בהם מבקשים התאמות.

לכל אלה בית ספר נדרש לצרף את המסמכים שמגיש ההורה.

באחריות ההורים והתלמיד

נושאים הקשורים לאבחון: דאגה לתקפותם של האבחונים המוגשים; לחתימתו הידנית של המאבחן על חוות הדעת המוגשת; לצירופם של הנספחים הנדרשים לאבחון.

ויתור סודיות: חתימה על ויתור סודיות. במקרים בהם ההורים פרודים או גרושים יש לדאוג לחתימת כל אחד מההורים על ויתור סודיות.

שמירה על מבחנים שנערכו ועל תעודות, והמצאתם לבית הספר על פי הצורך.

את המסמכים הנדרשים יש להמציא בהקדם האפשרי ולא יאוחר מהמועד הנקוב על ידי בית הספר.

אנו מקווים כי איגרת זו נותנת מידע שיסייע לכם ומאחלים לכם ולילדיכם הצלחה.

בברכה

ד"ר חיה לשם

מפקחת מערך תהליכי אבחון והתאמות